

მხატვრული თარგმანი საქართველოში:
XX საუკუნის 20-იანი წლები

LITERARY TRANSLATION IN GEORGIA:
TWENTIES OF THE 20TH CENTURY

ნინო წერეთელი

Nino Tsereteli

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მხატვრული თარგმანი, XX საუკუნე

Keywords: literary translation, 20th century

20-იანი წლები ქართული მხატვრული თარგმანის ისტორიაში მეტად საინტერესო და საყურადღებო პერიოდია. როგორც გივი გაჩეჩილაძე აღნიშნავს: „საქართველოში, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, პირველი წლების თარგმანები ...ბევრ შემთხვევაში გამოირჩევიან თავისი სრულყოფით და სტილისტური მთლიანობით. ფორმის თავდაპირველი გაურკვეველი და ამღვრეული ძიება თანდათან ინმინდება და გარკვეულ სახეს ღებულობს რამდენიმე მთარგმნელის ხელში, რომლებიც ამ პერიოდის დამახასიათებელ ფიგურებს წარმოადგენენ. 20-იანი წლების მიწურულიდან შეიმჩნევა თარგმანთა რაოდენობის მკვეთრი ზრდა. განსაკუთრებით თვალში საცემია მოძმე ხალხების ლიტერატურის ნაწარმოებთა თარგმანების სიმრავლე და მრავალფეროვნება. ითარგმნება აგრეთვე უცხოეთის კლასიკოსები და პროგრესული მწერლები, იზრდება თარგმანის ტექნიკაც. ფართოვდება იმ ხალხების წრე, რომელთა ნაწარმოებებიც ითარგმნება ქართულად. გამოდის თითქმის ყველა კულტურული ქვეყნის ლიტერატურის მეტნაკლებად დამახასიათებელ ავტორთა ნაწარმოებები“ (გაჩეჩილაძე, 2014: 313-314).

პერიოდული გამოცემა „ნიგნის მატიანე“ მთელ ქვეყანაში გამოცემულ ნიგნთა და ბეჭდური პროდუქციის ბიბლიოგრაფიული ცნობარია, რომელიც მკითხველს სთავაზობს სამეცნიერო, პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სააგიტაციო ლიტერატურის, სახელმძღვანელოებისა და პედაგოგიური ლიტერატურის, სამეცნიერო-პოპულარული, საცნობარო ლიტერატურის, სიტყვაკაზმული მწერლობისა და საბავშვო მწერლობის დარგში გამოცემულ ნიგნთა ნუსხას. მრავალფეროვანია პერიოდული გამოცემების ჩამონათვალიც. 20-იან წლებში საგამომცემლო საქმიანობა აქტიურად მიმდინარეობდა და სოციალისტური სახელმწიფოს კულტურულ აღმშენებლობაში მას წარმმართველი პოზიცია ეჭირა. საქართველო საბჭოთა რესპუბლიკათა შორის გამორჩეული ავტორიტეტით სარგებლობდა. მხატვრული, სამეცნიერო თუ ტექნიკური ლიტერატურა შესაბამის გამომცემლობაში იბეჭდებოდა.

20-იან წლებში თარგმნილი და გამოცემული მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშები ძალზე მრავალფეროვანია. მოქმედ გამომცემლობებს შორის აღსანიშნავია: „ზაკკნიგა“, „სახელგამი“,

„სახკინმრეწვის სტამბა“; ნაყოფიერად მუშაობდა „ტფილისის სახელმწიფო გამომცემლობა“, „პროფკავშირების გამომცემლობა“ და სხვ. ერთ-ერთ მათგანზე, „სახელგამზე“, 1924 წელს კონსტანტინე გამსახურდია წერდა: „სახელგამმა“ უნდა შეადგინოს საგანგებო სპეციალისტების კომისია, უნდა გამოიცეს მთელი სერია ევროპული ახალი და უახლესი ლიტერატურისა, კლასიკოსებს რომ თავი დავანებოთ, ჩვენი ლიტერატურა თარგმანებით ძლიერ ღარიბია... ქართველი ხალხი ჯერაც წყვიდადშია. მას წიგნები უნდა დაუშინოთ ისეთი სიძლიერით, როგორც ციხეში ჩასაფრებულ მტერს დაუშენენ ხოლმე ზარბაზნებს“ (გამსახურდია, 1985: 382). საილუსტრაციო მაგალითად წარმოვადგენთ 1926 წლის მე-4 ნომრის ბიბლიოგრაფიულ ცნობარს, სადაც გამოვყოფთ ამავე წელს თარგმნილ შემდეგ წიგნებს, ესენია: ა. ვოინიჩის „კრაზანა“ (თარგმ. ს. კლდიაშვილის), ს. ესენინის „ლექსები“ (თარგმ. მ. პატარიძის), გროსი გეორგ და გერცფელდ ვოლანდის „ხელოვნება განსაცდელშია“ (თარგმანი. ბ. გორდეზიანის), ლევ ტროცკის „ლიტერატურა და რევოლუცია“ (თარგმანი ვ. გაფრინდაშვილის), ჟოზეფ ბედიეს „წიგნი ტრისტანისა და იზოლდასი“ (თარგმანი გ. ქიქოძის), რაბინდრანატ თაგორის „მემკვიდრეობის დარაჯი“ (თარგმანი ს. თავართქილაძის), ანტონ ჩეხოვის „მოთხრობები“ (თარგმანი ს. ბარნოვის), მაქსიმ გორკის „მოთხრობები“ (თარგმანი ნ. ხუციშვილის). ამავე წელს გამოიცა კონსტანტინე განსახურდიას მიერ თარგმნილი უ. უიტმენის „რჩეული პოემები“ და ვ. შკლოვსკის „სენტიმენტალური მოგზაურობა“, რომელიც ვახტანგ კოტეტიშვილთან ერთად თარგმნა.

ვახტანგ კოტეტიშვილი თავის ნაშრომში - „ქართული ლიტერატურის ისტორია XIX საუკუნიდან დღევანდლამდე“ - წერდა: „იქნებ მკითხველს უცნაურად მოეჩვენოს, რომ ლიტერატურის ისტორიაში მთარგმნელი მოვაქციეთ, მაგრამ ეს ჩვენება სრულიად გაუმართლებელია. თარგმანი უბრალო მექანიკური გადმოღება კი არ არის. კარგი თარგმანი - იგივე შემოქმედებაა, რადგან მას სჭირდება ავტორთან ზიარება და საკუთარი პოეტობა ლექსიკური მასალის შესარჩევად“ (კოტეტიშვილი, 1925: 240).

კონსტანტინე გამსახურდია ლიტერატურული გაერთიანება „აკადემიური ასოციაციის“ ერთ-ერთი ლიდერი იყო. ამავე გაერთიანებაში აქტიურად მონაწილეობდა ვახტანგ კოტეტიშვილი. „აკადემიური

ასოციაციის“ მიერ გამოცემულ ლიტერატურულ ჟურნალებში – „კავკასიონი“ და „ახალი კავკასიონი“ – განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა თარგმნილ ლიტერატურას და სისტემატურად ქვეყნდებოდა მხატვრული თარგმანის ახალი ნიმუშები.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ 1922 წელს დაარსებული მთავლიტი – ლიტერატურის და საგამომცემლო საქმეთა მთავარი სამმართველო – აქტიურად მუშაობდა და მკაცრად აკონტროლებდა ნებისმიერ ბეჭდურ გამოცემას.

ლიტერატურა:

გამსახურდია, კ. (1985). თხზულებანი. ტ. IX. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.

გაჩეჩილაძე, გ. (2014). მხატვრული თარგმანის თეორიის შესავალი. თბილისი: თსუ

გამომცემლობა.

კოტეტიშვილი, ვ. (1925). ქართული ლიტერატურის ისტორია XIX საუკუნიდან დღევანდლამდე. ნაწ. II. ქუთაისი.

The history of the Georgian literary translation of the 1920s is an extremely interesting and significant period. “Translations of the early years after the establishment of Soviet power in Georgia, in the majority of cases, they are distinguished by the perfection and stylistic integrity. The initial unclear and confusing search for the form gradually refines and finds its way in the hands of a few translators who are typical men of letters in this period” (Gachechiladze, 2014:133).

The periodical “A Chronicle of the Book” is a bibliographic reference of the books and printed products published throughout the country, offering the reader a list of books published in various fields which cover scientific, political-economic and agitational literature, textbooks and pedagogical literature, popular scientific, reference literature, children’s literature. The list of periodicals is also diverse. In the 1920s, the publishing activities were also in full swing and occupied a leading position in the cultural reconstruction of the socialist state. In this respect, Georgia enjoyed outstanding authority among the Soviet republics.

Georgia was distinguished by a high level of translation and also by a wide variety of publishing activities. Among the operating publishing houses of that period, they are: Zakkniga, Sakhelgami, Sakhkinmretsvis Stamba, Tbilisi State Publishing House and Publishing House of Trade Unions also worked fruitfully. The books were published in the printing houses "Red Cross of Georgia" and "Polygraftrest". For clarity, we can mention the 4th number of the bibliographic reference from 1926. Of the books translated in the same year, the following editions are noteworthy: Voynich's "The Gadfly" (translated by S. Kldiashvili), "Poems" by S. Yesenin (translated by M. Pataridze), George Gross and Weiland Herzfelde's "Art is in Danger" (translated by V. Gaprindashvili), Joseph Bedier's "Tristan and Iseult" (translated by G. Kikodze), Rabindranath Tagore's "The Guard of Heritage" (translated by S. Tavartkiladze), Anton Chekhov's "Novels" (translated by S. Barnov). Maxim Gorky's "Short Stories" (translated by N. Khutsishvili). In the same year, W. Whitman's "Selected Poems" (translated by Konstantine Gansakhurdia) and V. Shklovsky's "A Sentimental Journey" (translated by Vakhtang Kotetishvili).

Vakhtang Kotetishvili in his work "The History of Georgian Literature from the 19th Century to the Present" wrote: "It may seem strange to the reader that we have included a translator in the history of literature, but this is totally unjustified. Translation is not just a simple mechanical transfer. A good translation is the same as creativity, because the selection of lexical material requires communication with the author and knowledge of the poetic word to select lexical material"(Kotetishvili 1925: 240).

Konstantine Gamsakhurdia was one of the leaders of the Literary Union "Academic Association". Vakhtang Kotetishvili was active in the same union. In the literary magazines "Kavkasioni" and "Axali Kavkasioni", published by the "Academic Association", special attention was paid to translation. New specimens of literary translation were published on a regular basis. It should be certainly noted that the Main Administration for Literary and Publishing Affairs (Glavlit) founded in 1922 actively worked during this period and strictly controlled any printed publications.

References:

- Gachechiladze, G.** (2014). mkhat'vruli targmanis teoriis shesavali. tbilisi: „tsu gamomtsemloba“. [The Theory of Literary Translation. Tbilisi: TSU Press].
- Gamsakhurdia, K.** (1985). tkhzulebani. t'.IX. tbilisi: „sabch'ota sakartvelo“. [Essays, Vol. IX. Tbilisi: Soviet Georgia].
- Kotetishvili, V.** (1925). kartuli lit'erat'uris ist'oria“ XIX sauk'unidan dghevandlamde. nats'. II. kutaisi. [History of Georgian Literature from the 19th century to the present, part. II. Kutaisi].